

Víctor XX
i la identitat de gènere

Nadir

replicar

1. (v.) Posar objeccions a allò que es diu o s'ordena.
2. (v.) Instar o argüir contra una resposta o argument.

rèplica

1. (n.) Rèplica. Cada unes de les intervencions dels personatges en un guió cinematogràfic.

El projecte Rèpliques	4
Introducció	7
Conceptes previs	9
Fitxa tècnica	12
Exploració temàtica	14
Debat en 6 passos	26
Annexos	38

Rèpliques. Cinema, debat i creació

El projecte Rèpliques

Víctor XX i la identitat de gènere

El projecte **Rèpliques. Cinema, debat i creació** és un programa ideat per l'Associació Nadir que treballa l'audiovisual a les aules d'ESO a partir del visionat de pel·lícules, el debat sobre temes d'interès pels adolescents i la creació de curtsmetratges sobre la temàtica treballada a través de tallers pràctics.

A partir d'una recerca dels temes socials de major interès pels alumnes de secundària feta a través d'enquestes i focus grups, des de Nadir hem fet una tria de pel·lícules que ofereixen una mirada sobre aquestes temàtiques. En el cas que ens ocupa, el film triat per tractar el tema de la **identitat de gènere** és *Victor XX* de Ian de la Rosa.

Per acompanyar el visionat del curtsmetratge, hem creat aquest dossier pedagògic amb la finalitat de fomentar el debat i la generació d'idees a l'aula en dues línies: l'anàlisi cinematogràfica i l'anàlisi de la temàtica del film.

El dossier, creat conjuntament amb Miquel Missé¹, sociòleg i escriptor català, activista pels drets del col·lectiu transgènere i transsexual, us donarà pistes de com enfocar el treball d'un visionat audiovisual a l'aula així com us facilitarà eines per poder tractar en una classe una temàtica de tanta complexitat com és la identitat de gènere. Esperem que el gaudiu i que us sigui útil!

---

¹ El Miquel Missé ha escrit el 5è capítol del dossier: L'exploració de la temàtica

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Introducció

Víctor XX i la identitat de gènere

INTRODUCCIÓ

Per què és tan difícil debatre?

Acabes de veure un curtmetratge a l'aula. La pantalla ha anat a negre i ja surten els crèdits. La informació, sensacions i coneixements que acabes de rebre en els últims minuts són molts, però per què es fa tan difícil a vegades de parlar-ne amb l'alumnat? Preguntes “Què us ha semblat?” i el debat no dura gaire més. Tens la sensació que hi ha molt sobre què reflexionar, però el camí per arribar-hi no és obvi. I és normal.

Tenir una experiència artística, com el visionat audiovisual, és rebre més informació de la que podem processar a temps real. Aquesta experiència ens connecta, d'una banda, amb el temps present (les imatges se succeeixen i ens atrapen), i, d'altra banda, amb el coneixement previ sobre el contingut o la disciplina i la biografia pròpia (com ens ressona). És per la complexitat amb què se superposen tots aquests estímuls que es fa difícil encetar una conversa després d'un visionat, però a la vegada és per la riquesa de la multiplicitat d'estímuls que l'experiència artística pot arribar a ser tan significativa.

Per aquest motiu, us proposem fer un debat en sis passos. Aquestes sis fases neixen de posar de costat la metodologia *Visual Thinking Strategies*, creada per la psicòloga Abigail Housen i el responsable del departament d'educació del MOMA Philippe Yenawine amb la Taxonomia de

Bloom i les seves fases en l'aprenentatge significatiu. Més endavant, us proposem com traslladar aquesta metodologia en dinàmiques pel debat audiovisual.

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Conceptes previis

Víctor XX i la identitat de gènere

CONCEPTES PREVIS

Visual literacy i visualitat

El llenguatge audiovisual conforma una literatura pròpia, i tot i que hi estem en contacte moltes hores al dia, sovint no tenim les eines o les paraules per descriure i entendre tot allò que veiem. En aquest sentit, hi ha dos conceptes claus que creiem que resulten útils a l'hora d'aproximar-se a la *literatura audiovisual* i que esdevenen eines per anomenar aquest llenguatge. Es tracten dels conceptes *visual literacy*, que ens aproximarà a les competències que es posen en joc en el debat audiovisual, i *visualitat*, que ens ajuda a entendre per què és important debatre amb context sobre la temàtica tractada al curtmetratge.

Visual Literacy

Yenawine (1997) descriu la *visual literacy* com:

“...the ability to find meaning in imagery. It involves a set of skills ranging from simple identification (naming what one sees) to complex interpretation on contextual, metaphoric and philosophical levels. Many aspects of cognition are called upon, such as personal association, questioning, speculating, analyzing, fact-finding, and categorizing. Objective understanding is the premise of much of this literacy, but subjective and affective aspects of knowing are equally important.”

El que ens resulta interessant d'aquesta definició és **la quantitat de processos i competències que entren en joc en l'experiència artística**. És en aquest punt on, més endavant, trobarem les confluències i relacionarem els estadis de l'experiència artística amb la taxonomia de Bloom.

Visualitat

L'altre concepte clau per entendre la rellevància de bastir un llenguatge i una reflexió sobre la imatge i l'audiovisual és el terme *visualitat*. Un dels autors clau en la recerca del camp de la Cultura Visual i el concepte *visualitat* és Fernando Hernández.

Hernández descriu la cultura visual com el “reflejo de la crisis y sobrecarga de información en la vida diaria y de la necesidad de encontrar formas de investigación y respuesta ante las nuevas realidades (virtuales)”. Davant d'aquesta saturació d'estímul és clau tenir en compte algunes característiques específiques de la cultura visual a l'hora d'abordar l'anàlisi audiovisual:

És **multidisciplinari**

Interconnecta

“Esto significa que en el estudio de la cultura visual es importante, por ejemplo, prestar atención a la intersección de raza, clase social, sexo y género en los medios visuales para poder elucidar y observar operaciones y formas de visualización y posicionalidad discursiva más complejas.”

Per tant, quan analitzem la cultura visual no ho fem només des d'allò que mirem de manera descontextualitzada, sinó que el context cultural on s'han produït les

imatges és essencial per analitzar-les. Aquesta és precisament la diferència entre el concepte *visió* i *visualitat*:

“Hablar de visión, señala Foster hace referencia a la vista, a ver (sight) en cuanto una operación física, mientras que visualidad, se refiere a la vista, a ver, con un acto social” (1988, p. IX),

Parlant de **visualitat estem parlant de la pràctica cultural de la mirada**.

És a dir, entendre que en l'acte de mirar bolquem estructures socials i culturals i és impossible deslligar-les de la interpretació que en fem. Per tant, és important entendre que el visionat audiovisual és una pràctica cultural que està travessada pel context, i que una mateixa peça es pot llegir de manera antagònica depenent del context cultural de l'espectador.

És per aquest motiu que en el marc del projecte Rèpliques creiem clau aportar un context cultural sobre la temàtica treballada al curtmètratge per tal d'abordar el debat audiovisual.

El projecte Rèpliques. Cinema, debat i creació

Fitxa tècnica

Víctor XX i la identitat de gènere

FITXA TÈCNICA

Víctor XX

Direcció

Ian de la Rosa

Guió

Ian Garrido

Empresa productora

ESCAC films

Producció

Sergi Casamitjana

Fotografia

Sandra Formatger

Edició

Mireia Sánchez

So

Cora Delgado

Música

Joel Condal, Marcel Vall

Art

Laia Pallarès

Interpretació

Alba Martínez, Shei Benzidour,
Yolanda Cruz, Roser Tapias

Durada

20:36h

Format

Digital

Diàlegs

Spanish, Arabic

Subtítols

English

País

Spain

Any

2015

Sinopsi

Què passaria si no et sentissis a gust amb el cos en el que vius? Què passaria si decideixes jugar amb el teu gènere?

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Exploració temàtica

Víctor XX i la identitat de gènere

EXPLORACIÓ TEMÀTICA

per Miquel Missé

Marc teòric.

Una introducció per pensar la diversitat sexual i de gènere.

Aquesta guia proposa reflexions molt senzilles i globals amb l'objectiu de transmetre la importància de **reflexionar amb l'alumnat sobre qüestions de diversitat sexual i de gènere**. La perspectiva que es proposa implica entendre que aquestes temàtiques relacionades amb el col·lectiu LGTBI i la diversitat sexual i de gènere no són temes que tenen a veure amb una minoria de la població (el famós 10%) sinó que tenen a veure amb totes les persones, amb la nostra societat i la nostra cultura en conjunt. Entendre aquesta idea és clau perquè aquests continguts siguin transformadors i no un coneixement sobre un col·lectiu particular i minoritari que esperem que el nostre alumnat emmagatzemi al disc dur del seu cap. Per això, en aquesta guia no se centra tant l'atenció en les característiques de les persones LGTBI sinó en què ens diu de la nostra societat aquest **sistema de categories sexuals i de gènere i al servei de quins interessos**.

A continuació s'aborden alguns elements claus per inspirar al professorat a l'hora d'abordar aquests continguts a l'aula i dotar de context el debat posterior al visionat del curt *Victor XX* de Ian de la Rosa.

Paraules clau i definicions

A continuació, es presenten les definicions d'alguns termes específics que s'utilitzen en aquest document amb l'objectiu de facilitar la lectura a les persones que no estiguin familiaritzades amb la matèria.

L'orientació sexual fa referència a “la capacitat d'atracció emocional, afectiva i sexual profunda de les persones envers persones d'un altre gènere o del mateix gènere o de més d'un gènere, així com les relacions íntimes i sexuals que hi estableixen” (FRA, 2009).

L'expressió de gènere és “l'expressió d'un mateix com a dona o com a home (o ambdós o cap d'ells) en la presentació externa o l'aparença a través del comportament, la indumentària, el pentinat, la veu, els trets físics, etc.” (Takács, 2006). L'expressió de gènere es veu notablement condicionada per les expectatives socials que les persones tenen sobre com s'han de comportar els homes i les dones. L'expressió de gènere no ha de ser fixa ni ha de coincidir necessàriament amb el sexe o la identitat de gènere de la persona.

La identitat de gènere “fa referència a l'experiència de gènere que una persona sent internament i individualment, que pot coincidir o no amb el sexe assignat en néixer, i comprèn la percepció personal del cos (que pot comportar, si així s'escull lliurement, la modificació de l'aparença a través de la medicina, la cirurgia o altres mitjans) i altres expressions de gènere, incloent-hi la indumentària, el llenguatge i la gestualitat. La identitat de gènere no és el mateix que l'orientació sexual, i les persones transsexuals es poden identificar com a heterosexuals, bisexuals o homosexuals” (FRA, 2009).

L'heterosexualitat és l'atracció emocional, romàntica o sexual envers les persones del sexe oposat.

L'homosexualitat és l'atracció emocional, romàntica o sexual envers les persones del mateix sexe.

La bisexualitat és l'atracció emocional, romàntica o sexual envers persones de més d'un sexe

Les persones intersexuals o amb DDS (diversitats del desenvolupament sexual) són persones que presenten una combinació intermèdia o atípica de trets físics que s'atribueixen a homes i dones, com ara una combinació poc freqüent de cromosomes, variabilitat genètica o gonadal o diferències sexuals congènites.

Les persones trans són persones amb una identitat de gènere diferent del gènere assignat en néixer i que poden portar a terme canvis corporals (quirúrgics, hormonals, etc.) per adequar-se a la imatge corporal socialment establerta en funció del seu gènere sentit. Les dones trans (o trans femenines) han nascut en un cos masculí i se senten dones, mentre que els homes trans (o trans masculins) canvien de dona a home.

LGBTI és l'acrònim que es fa servir per a fer referència col·lectivament a les persones lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals.

LGBTIfòbia és la por o l'aversion irracional contra les persones lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals.

Context

Al principi d'aquesta guia dèiem que és important endinsar-se en el debat de la diversitat sexual i de gènere pensant que això no només va de la gent LGTBI, sinó que té a veure amb tothom. Per això cal partir que **la diversitat sexual i de gènere es construeix socialment**, és a dir, que el fet que pensem la població LGTBI com un tipus de gent diferent de la gent cis-heterosexual és una construcció col·lectiva i històrica. No ha estat sempre així. La frontera entre unes experiències i altres no és natural, no és clara, no és evident. I com que aquesta afirmació pot semblar una cosa abstracta, ho podem il·lustrar amb alguns exemples:

—

La Júlia és una dona que ha tingut relacions amb homes fins als 67 anys, moment en què es queda vídua i inicia una relació amb una dona. Si l'orientació sexual és una essència estable i innata, quina és la seva autèntica orientació sexual? Sempre va ser lesbiana però s'autoenganyava a si mateixa a causa de la lesbofòbia interioritzada o la por de l'estigma? Sempre va ser heterosexual i aquesta última aventura no és una cosa que ella vulgui realment? Era bisexual però no ho sabia?

—

En Leo és un home trans que va iniciar la transició amb 40 anys. Prèviament, quan vivia com una dona, va estar casat amb un altre home amb qui va tenir 3 fills i amb qui afirma que va tenir una vida feliç fins que algunes coses van començar a generar conflicte en relació amb el seu gènere i va decidir iniciar una transició. Si la identitat de gènere és una essència estable i innata, quina és la seva autèntica identitat de gènere? Els anys en què va viure com a dona estava vivint una vida que no desitjava perquè realment sempre va ser un home? Tot i que faci una transició de gènere, la seva vida anterior mostra que la seva identitat de gènere només pot ser dona?

—

En Lucas té 14 anys, mai no ha tingut cap relació sexual i diu que mai ha sentit atracció per ningú. Tot i això, com la resta dels companys de la seva classe, diu que és heterosexual. Si l'orientació sexual és una essència estable i innata, podem afirmar que Lucas serà sempre heterosexual? Com sap en Lucas que és heterosexual si mai no ha sentit desig per ningú?

Podríem posar centenars d'exemples que efectivament mostren que el desig i la identitat tenen uns límits precaris, que no són del tot estables, que canvien al llarg de la vida i que tenen a veure amb els contextos en què vivim, amb els referents que tenim i amb les experiències que adquirim. És a dir que ningú no és purament gai, lesbiana o trans i, per descomptat, tampoc heterosexual. Aquestes fronteres són més fràgils del que semblen. I això no vol dir que aquestes identitats no tinguin sentit, tenen molt de sentit polític i personal. Al cap i a la fi, vivim en societats que continuen estigmatitzant aquestes experiències en més o menys grau i aquestes categories són útils per visibilitzar aquests recorreguts vitals. Però una cosa és que aquestes identitats ens serveixin per pensar-nos i una altra cosa és creure que aquestes identitats esgoten allò que som, ens delimiten i ens representen amb exactitud.

Podríem dir que hi ha una batalla cultural lliurant-se des de fa molt de temps respecte a l'origen de l'homosexualitat i la transsexualitat i els eternals debats entre naturalesa i cultura. Simplement, és una cosa que cal tenir present i alhora no pensar que totes les persones que reflexionen sobre la qüestió LGTBI hi estan d'acord. Hi ha moltes perspectives difonent-se alhora i en aquesta guia s'aposta per una. La clau és compartir aquests debats amb l'alumnat que haurà de pensar si la comparteix, li interessa i li serveix per pensar.

La qüestió de la diversitat sexual i de gènere s'ha pensat tradicionalment de manera essencialista

Algunes idees sobre l'essencialisme en relació al desig i la identitat

L'essencialisme és la idea que algunes coses d'aquest món no tenen història, no són producte de la nostra cultura, no són contingents, sinó que tenen a veure amb la natura i això les torna inevitables i immutables, sempre van ser així i sempre seran així. Per exemple, quan diem que les formes tradicionals de pensar la masculinitat i la feminitat són essencialistes, volem dir que tradicionalment hem pensat que la masculinitat i la feminitat formen part de la naturalesa humana, els homes i les dones estan determinats biològicament a comportar-se així i aquestes essències són immutables, innates, preexisteixen la societat. És a dir que per molt que ens entestem, hi ha una forma concreta de ser home i de ser dona que no canviaran per més que ens esforcem. Els moviments i les teories feministes qüestionen aquest paradigma des de fa dècades mostrant com naturalitzat el gènere ha sigut una estratègia per justificar la desigualtat entre homes i dones.

La qüestió de la diversitat sexual i de gènere s'ha pensat tradicionalment de manera essencialista també. De fet, aquest imaginari és "fill" de l'anterior: primer es va desenvolupar la idea que la masculinitat i la feminitat eren

essències que habitaven en homes i dones respectivament, i després es va desenvolupar la idea que l'heterosexualitat i l'homosexualitat també són orientacions fixes determinades amb les quals venim al món. El mateix amb l'experiència trans; igual que se sosté que hi ha una gent que neix heterosexual i una altra neix gai i lesbiana. S'afirma que "es neix trans o no s'hi neix". Com que s'és o no s'és, es pot mesurar, i per això es fan estadístiques que comptabilitzen quanta gent homosexual hi ha de mitjana en una població de 100.000 habitants, per exemple. És el que s'ha anomenat la demografia de l'orientació sexual.

Des de la dècada dels anys 70, arran de la feina del sexòleg Alfred Kinsey entre altres, ha circulat la xifra que el 10% de la població és gai o lesbiana. Més enllà que el rigor científic d'aquesta dada ha estat qüestionat àmpliament, hi ha diverses raons per problematitzar aquest tipus d'estadístiques. La principal és que tracta l'experiència LGTBI com si fos una cosa fixa i estable i no tingués res a veure amb l'entorn, la societat i la cultura. Per exemple, no és el mateix si fem una enquesta sobre orientació sexual en una societat on la LGTBfòbia està molt arrelada si la fem en una societat on ser LGTBI és una possibilitat vital més i gaudeix d'ampli reconeixement social. (I probablement, aquesta societat

encara no la coneixem.) Així que totes les estadístiques que fem estan clarament esbiaixades per l'entorn social on es produeixen.

Pensar de manera essencialista les identitats i els desitjos té el risc de no poder entendre que és la cultura la que juga un enorme paper a configurar la separació hetero/homo i trans/cis. I, de fet, ens obligaria a ignorar la història i a obviar que és des de fa relativament poc temps que aquests conceptes (hetero/homo i trans/cis) funcionin per definir les persones. La identitat homosexual es comença a pensar per primera vegada al segle XIX a Europa. Abans hi havia persones que tenien relacions amb persones del mateix sexe, però aquesta pràctica no els convertia en un tipus de persona diferent, amb una etiqueta diferent. La pràctica no conferia identitat.

Compte! Aquesta idea crítica amb l'essencialisme que estem expressant aquí i que és a la base de l'enfocament d'aquesta guia, no és necessàriament compartida per tota la població LGTBI.

Moltes persones consideren que efectivament van néixer així tal com proclama a la seva cançó "Born this way" Lady Gaga :). És un debat obert que pensem pot ser molt productiu abordar amb l'alumnat.

Arribats a aquest punt, algú pot estar preguntant-se per què és tan important aquesta qüestió de l'essencialisme, pensant que, encara que fos innat, encara que només parléssim d'un 10%, cal respectar igualment els drets d'aquest col·lectiu. I és veritat. Tot i això, i encara que pugui semblar un tema menor, algunes persones pensem que si poguéssim sortir de l'essencialisme i pensar l'experiència LGTBI des d'un altre marc guanyaríem una comprensió molt més gran de la nostra realitat social. S'han escrit textos molt interessants pel que fa a aquest debat formulant crítiques potents sobre el risc d'essencialitzar l'experiència LGTBI. Dins aquesta tradició de pensament se sol conèixer el treball dels filòsofs com Michel Foucault o Judith Butler, probablement els autors més importants que han desenvolupat aquesta crítica antiessencialista.

La diversitat sexual i de gènere com a riquesa col·lectiva

És molt diferent abordar la qüestió LGTBI com una cosa que té a veure amb una minoria de la societat a **pensar la diversitat sexual i de gènere com una cosa en què totes les persones participen**. Gai, lesbiana, hetero, bisexual, cis, trans, transvestit, intersex, són paraules que ens serveixen per explicar-nos i per explicar el món en què vivim,

però hem de tenir molta cura a creure'ns que són compartiments tancats, estables, de per vida . Alhora, si aconseguim que quan les persones heterosexuales s'aproximin a aquestes qüestions no ho facin des de la barrera, sinó que es pensin a si mateixes com a persones travessades per elles, haurem avançat molt. En aquest sentit, és clau convidar a l'alumnat a pensar la diversitat sexual i de gènere des d'una perspectiva col·lectiva, social i crítica. Imaginar la diversitat sexual i de gènere com un bé comú implica entendre que **una societat on hi ha un ampli ventall de referents sobre sexualitats diverses és una societat més lliure per a tothom**. I això té traduccions força concretes.

Posem un exemple pràctic:

Imaginem un institut de secundària on no hi ha cap persona obertament homosexual, ni entre l'alumnat, ni entre el claustre, ni el personal administratiu, de consergeria o neteja. Ningú. No sabem si alguna persona ho és a la seva vida privada, però, en qualsevol cas, a l'institut ningú no ho fa visible, ni en parla, així que és com estar en una bombolla d'heterosexualitat permanent. I en paral·lel imaginem un altre institut, on la coordinadora pedagògica del centre és lesbiana, un dels professors d'esport també és gai i també el de llengües. A més, a cada generació d'alumnes hi ha alguna parella del mateix sexe. Entre aquests dos centres educatius, n'hi ha

clarament un que mostra més que l'altre la pluralitat de sexualitats possibles. Sembla evident que per a un alumne que s'està plantejant la seva sexualitat i té dubtes o inquietuds sobre si li agraden els nois o les noies, el segon institut és el lloc més adequat on estudiar perquè aquests referents faran que pugui sentir-se més lliure d'experimentar, imaginar i projectar totes les possibilitats. Però l'afirmació realment sorprenent és que a l'alumne heterosexual també li anirà millor estudiar al segon centre, perquè aquests referents de diversitat sexual també li obren portes a ell. I no, no ens referim que potser acabi sortint de l'armari, sinó que podrà viure de forma més lliure també la seva heterosexualitat. I és que **l'heterosexualitat també està configurada a partir de l'homofòbia**. Molts nois heterosexuales adolescents han de fer una permanent ostentació o demostració pública de la seva hipermasculinitat per deixar ben clar que ells no són "maricons" i que estan totalment lluny de l'homosexualitat.

L'homofòbia implica també una manca de llibertat i una exigència, moltes vegades asfixiant i repressiva, de complir allò que la societat espera d'un noi heterosexual. El que observem és que els nois heterosexuales que s'han socialitzat amb persones LGTBI, i particularment amb homes gais al seu voltant, tenen interioritzat que l'homosexualitat no fa

cap home inferior i viuen de manera molt més relaxada la seva masculinitat. **La repressió de la cultura heterosexista dominant no només limita la llibertat de les persones LGTBI, constreny molt especialment als homes heterosexuels** que se senten permanentment amenaçats per no complir les expectatives i que viuen preocupats per exhibir la seva heterosexualitat absoluta i infrangible. Al final, **els contextos de diversitat sexual i de gènere ens fan més lliures a tots i totes**, lliures també per explorar la sexualitat heterosexual sense fantasmes ni preocupacions. Per exemple, alguns d'aquests nois heterosexuels que han conegut altres opcions possibles exploren amb curiositat i tenen experiències homosexuals puntuals sense que això suposi una cosa terrible i pertorbadora. Per això diem que la diversitat sexual és una riquesa de la què es beneficia tothom, perquè també la gent cis-heterosexual viu més lliure quan les persones LGTBI tenen més llibertat. **Quan el món on vivim té pocs referents de diversitat sexual i de gènere i una mirada més pobre de la diversitat, també les persones cis-heterosexuels tenen menys llibertat per viure les seves vides.**

Aquesta reflexió podem traslladar-la també a la diversitat de gènere, encara que en aquest àmbit disposem de molts menys referents positius a la nostra societat. Però per fer el mateix

paral·lelisme, en un context en què conviuen persones trans o persones amb expressions de gènere diverses (homes femenins i dones masculines) es configura un ambient de més llibertat també per a les persones cis o amb expressions de gènere més normatives (homes masculins i dones femenines). Com més experiències hi ha al nostre voltant, més s'amplien els marges del que és possible, més matisos podem expressar sense sentir que ens sortim d'alguna casella. I d'això tracta de **promoure la diversitat sexual i de gènere, és una aposta universal per viure en societats més lliures, més enllà de com ens sentim i qui ens agradi.**

Aquesta guia té com a objectiu promoure la reflexió entorn de la qüestió de la diversitat sexual i de gènere més enllà del col·lectiu LGTBI i convidar a pensar els debats que emergeixen des d'una mirada allunyada de l'essencialisme. Es tracta d'acompanyar el nostre alumnat a analitzar les conseqüències que té la normativitat sexual i de gènere i a pensar críticament la manera com pensem el desig, la identitat i el cos de totes les persones a la nostra societat amb l'objectiu de ser una mica més lliures.

Actualitat

La realitat a les aules

Els centres educatius, com a agents socialitzadors destacats, tenen un paper clau en relació amb la transmissió dels valors sobre el gènere i la sexualitat. Malauradament, la majoria de persones LGTBI adultes expliquen que mai no van sentir parlar de les seves realitats a l'escola o institut, i els pocs moments dedicats a tractar la sexualitat, com ara els tallers d'educació sexual, estaven enfocats íntegrament des d'una lògica heterosexista i bàsicament enfocada a la prevenció d'embarassos no desitjats.

Aquesta invisibilitat té un fort impacte a l'autoestima i dificulta l'exploració i l'acceptació de la pròpia sexualitat o la identitat de gènere. En els darrers anys, alguns centres educatius de secundària han incorporat algunes sessions per parlar-ne, però no deixen de ser episodis molt puntuals, sense continuïtat i sense que es tradueixi en una transformació del currículum escolar. **La diversitat sexual i de gènere sovint és silenciada i quan s'aborda es tracta com una realitat anecdòtica i no com un valor que els centres educatius han de fomentar.** Així mateix, se segueix presentant la diversitat corporal des d'una lògica binària en què només existeixen cossos de mascle i de femella, cosa que

invisibilitza completament la realitat de les persones intersexuals/amb DDS (diversitat en el desenvolupament sexual).

Aquesta perspectiva heterosexista tan present a l'àmbit educatiu està estretament vinculada amb el fet que bona part del col·lectiu LGTBI hagi viscut assetjament als seus centres educatius, sovint de baixa intensitat i en alguns casos puntuals arribant a la violència física. S'observa que l'assetjament s'inicia en molts casos a la primària i és a la secundària quan es fa més evident. Les víctimes són adolescents LGTBI, però també filles i fills de famílies de gais i lesbianes i estudiants que tenen una expressió de gènere que no s'adequa a les normes socials (nois femenins i noies masculines). Aquests assetjaments poden tenir com a conseqüència, per una banda, l'increment de l'absentisme, la disminució del rendiment escolar i l'abandonament prematur dels estudis, i de l'altra, l'aïllament social, uns nivells inferiors de benestar personal i d'autoestima i un increment del risc autolític. D'altra banda, l'espai on paradigmàticament els adolescents LGTBI expliquen sentir-se més incòmodes són les assignatures esportives, principalment els nois gais i les persones trans.

En la majoria d'estudis, el paper del professorat i del conjunt del personal dels centres educatius protagonitza la

La diversitat sexual i de gènere sovint és silenciada i quan s'aborda es tracta com una realitat anecdòtica

principal queixa de l'alumnat LGTBI. Bona part assenyalen que els i les educadores no solen intervenir davant d'aquestes formes de violència, cosa que els fa sentir encara més desprotegits i aïllats. Aquests tipus d'assetjament es caracteritzen per ser força subtils i fins i tot invisibles, cosa que nodreix la vergonya que sent la víctima i dificulta el fet de voler denunciar-ho. **En aquest sentit, cal que els centres educatius tinguin una posició ferma en relació amb la LGTBIfòbia i que dotin els seus professionals de recursos per fer-hi front.**

Cal tenir en compte també el paper del professorat LGTBI. Arran del clima poc respectuós d'alguns centres, és freqüent que aquests professionals amaguin la seva orientació sexual o identitat de gènere per por de ser discriminats per l'alumnat o pel mateix professorat. Aquesta és una problemàtica especialment greu perquè, més enllà de la vulneració de drets laborals que suposa la discriminació al lloc de treball, és una oportunitat educativa perduda: els i les adolescents necessiten referents per poder pensar la seva sexualitat o gènere en positiu i en aquest sentit el personal docent és un actor clau. Els centres educatius que compten amb personal docent LGTBI visible solen comptar amb més alumnat LGTBI, de fet, no és que n'hi hagi més, sinó senzillament que aquests se senten més segurs per expressar-ho.

Sobre l'heterosexisme

Quan parlem d'**heterosexisme en l'àmbit educatiu** ens referim a la norma o pressió social que estableix que **l'heterosexualitat és el model adequat de relacionar-se sexualment, afectivament i romàntica**. Per exemple, preguntar compulsivament a un nen si ja té nòvia és un comportament heterosexista perquè construeix un imaginari en què només hi ha cabuda per a l'heterosexualitat i això en té les conseqüències. Conseqüències que tenen a veure amb el fet que el nen no pugui dir obertament que li agraden altres nens o, fins i tot, que simplement no se li acudeixi que aquesta possibilitat existeix. Alguns discursos entorn el fet LGTBI confinen l'heterosexisme amb les persones heterosexuales i és força absurd perquè moltes persones heterosexuales no pensen que l'heterosexualitat és l'únic model adequat de relacionar-se afectivament i romàntica. No es tracta d'assenyalar la gent que tria models de relació més semblants a la norma social imperant com a gent conservadora, clàssica o poc alliberada. O dit d'una altra forma, tenir una orientació sexual o una identitat de gènere determinada no implica tenir valors més o menys progressistes o conservadors.

Amb el temps, s'ha fet evident que l'heterosexisme no és només una norma que acaba estigmatitzant gais, lesbianes

i bisexuals, sinó que també exerceix pressions enormes sobre les persones heterosexuales. Va molt més enllà de dir-nos amb qui ens hem de ficar al llit, i estableix també de quina manera ens hem de relacionar. Formen part de l'heterosexualisme els imperatius que estableixen que les relacions han de tenir com a objectiu la parella estable, amb fidelitat (és a dir monogàmia), sense grans diferències d'edat, amb convivència, amb descendència de fills, i sobretot amb uns rols molt definits entre l'home i la dona. És per això que moltes persones heterosexuales estan també en guerra amb aquestes exigències que tantes pautes imposen a les seves relacions

Amb tot això, el que es proposa és que **en lloc de dividir el món entre persones cis-heterosexuales i persones LGTBI tracem una diferència entre gent que té ganes de transformar les normes sobre com hem de relacionar-nos en clau de gènere i sexualitat i gent que no sent aquesta necessitat.** Traçar la línia sobre la base de l'orientació sexual i la identitat de gènere és una cosa simplista, perquè al final no es tracta tant del que facis al llit o de com et vesteixis sinó dels teus valors, de les teves idees, dels teus compromisos ètics i polítics, del que et sembla just o injust al món. Sense anar més lluny, segurament hi ha una part de l'alumnat heterosexual que se sent molt interpel·lat per aquesta activitat. És a dir, no és que

se sentin solidaris amb la gent LGTBI i s'estiguin apropant per donar un cop de mà, sinó que pensen que acabar amb la normativitat heterosexista és una tasca que els interpel·la directament i sobretot que també els beneficia.

Punts de vista

En la darrera dècada la visibilitat del col·lectiu LGTBI ha augmentat exponencialment i comptem amb discursos i referents en molts àmbits de la cultura, sobretot en la literatura. A continuació es **recomanen alguns llibres que destaquen pel seu abordatge innovador, crític i no essencialista d'aquests debats** que poden fer-se servir per aprofundir en els debats amb l'alumnat.

“Dibuixant el gènere” de Gerard Coll-Planas i Maria Vidal és un assaig il·lustrat publicat l'any 2013 en català (Edicions 96) i castellà (EGALES). És un recurs molt interessant per entendre com funciona el sistema de gènere en la nostra societat.

“Por el culo. Políticas anales” de Sejo Carrascosa i Javier Saéz publicat l'any 2011 per EGALES és un breu assaig que planteja debats molt interessants sobre com la homofòbia articula la masculinitat en les nostres societats, limitant també la vida dels homes heterosexuales.

“A la conquista del cuerpo equivocado” va ser publicat per EGALES l'any 2018 per Miquel Missé (jo mateix) i és un assaig que vol obrir un debat mitjançant l'experiència trans que ens serveixi per pensar col·lectivament sobre la relació amb el cos en la nostra societat.

Rèpliques. Cinema, debat i creació

Debat en 6 passos

Víctor XX i la identitat de gènere

DEBAT EN 6 PASSOS

Antecedents

Fases del visionat d'una experiència artística per Abigail Housen

Retrocedim a mitjan anys 70 i ens situem a la ciutat de Nova York. La psicòloga Abigail Housen es troba de ple investigant el que serà la llavor del VTS (Visual Thinking Strategies): vol entendre si existeixen patrons en l'experiència artística dels visitants d'un museu. L'experiència artística en el visionat d'una obra té fases? Comparteixen experiència els visitants d'una mateixa sala? Què és el que fa que la contemplació d'un quadre resulti una experiència més o menys significativa?

A través d'una investigació empírica basada en més de 4000 entrevistes, Housen arriba a una conclusió molt interessant: existeixen cinc patrons d'espectador davant l'experiència artística. **Housen els anomena i els ordena seguint el criteri d'experiència artística menys significativa a més significativa**, donant lloc a cinc fases:

Fase 1 – Comptabilitat

Els **espectadors comptables** són narradors. Utilitzant els seus sentits, records i associacions personals, fan **observacions concretes** sobre una obra d'art que es teixeixen en una narració.

Fase 2 – Constructiva

Els **espectadors constructius** es plantegen construir un marc per mirar les obres d'art, utilitzant les eines més lògiques i accessibles: **les seves pròpies percepcions, el seu coneixement del món natural i els valors del seu món social, moral i convencional**. Si l'obra no es veu com hauria de ser, si l'artesanía, l'habilitat, la tècnica, el treball dur, la utilitat i la funció no són evidents, o si el tema sembla inadequat, aquests espectadors consideren que l'obra és estranya, mancada, o sense valor.

Fase 3 – Classificació

Els **espectadors classificadors** adopten la postura **analítica i crítica** de l'historiador de l'art. Volen identificar l'obra com a lloc, escola, estil, temps i procedència. Descodifiquen l'obra utilitzant la seva biblioteca de fets i xifres que estan disposats i amb ganes d'ampliar. Aquest espectador creu que, ben categoritzat, el significat i el missatge de l'obra d'art es poden explicar i racionalitzar.

Fase 4 – Interpretativa

Els **espectadors interpretatius** busquen una trobada personal amb una obra d'art. Explorant l'obra, deixant que el seu significat es desenvolupi lentament, aprecien les subtileses de la línia, la forma i el color. Ara les habilitats crítiques es posen al servei dels sentiments i les intuïcions, ja que aquests espectadors deixen emergir els **significats subjacents de l'obra allò que aquesta simbolitza**.

Fase 5 – Re-Creativa

Els **espectadors recreatius**, a partir de la seva pròpia història amb una obra en particular, i amb la visualització en general, combinen la contemplació personal amb visions que engloben àmpliament les preocupacions universals. Aquí, la memòria impregna el paisatge de la pintura, combinant de manera intrincada **allò personal i allò universal**.

A partir d'aquesta classificació, Abigail Housen juntament amb Yenawine, començarà a desenvolupar una metodologia per fer que l'experiència artística dels visitants del museu sigui més enriquidora. Aquesta metodologia es basa en la formulació de preguntes que permetin als espectadors dels quadres plantejar-se nous aspectes de l'obra per tal de canviar de fases, i així aprofundir més en l'obra.

Si observem les fases de l'estudi de Housen amb perspectiva de competències, podrem observar la relació amb els objectius de cada etapa de la taxonomia de Bloom.

Però, què és la taxonomia de Bloom?
Comencem pel principi.

La taxonomia de Bloom va ser dissenyada el 1956 per Benjamin Bloom i el seu objectiu és que després de realitzar un procés d'aprenentatge, l'alumne desenvolupi noves habilitats i coneixements que esdevinguin un **aprenentatge significatiu**.

La taxonomia està basada en tres eixos d'aprenentatge:

1. Cognitiva: com processem la informació?
2. Afectiva: Quin paper juguen les emocions en el procés d'ensenyament-aprenentatge?
3. Psicomotriu: Com intervenen les nostres habilitats corporals i emocionals en el desenvolupament com a persones?

La taxonomia proposa sis processos cognitius a través dels quals les persones es troben i treballen (es relacionen, per tant) amb diversos tipus de coneixements. Els nivells de la taxonomia són: **recordar, comprendre, aplicar, analitzar, avaluar i crear**.

Així doncs, podem veure que hi ha una clara correspondència entre els estadis en l'experiència estètica investigats per Housen i les diferents fases de l'aprenentatge descrites per Bloom.

És per aquest motiu que **proposem una dinàmica de debat composta per sis petites dinàmiques per tal d'afavorir l'aprenentatge significatiu derivat del visionat audiovisual i que permeti a tot l'alumnat resseguir el camí de la reflexió i el debat**

Correlació amb els estadis d'Abigail Housen

Fase 1 Comptabilitat

Els espectadors comptables són narradors. Utilitzant els seus sentits, records i associacions personals, fan observacions concretes sobre una obra d'art que es teixeixen en una narració. Aquí, els judicis es basen en allò que es coneix i allò que agrada. Les emocions acolorixen els comentaris dels espectadors, ja que sembla que entren a l'obra d'art i formen part de la seva narrativa en desenvolupament

Fase 2 Constructiva

Els espectadors constructius es plantegen construir un marc per mirar les obres d'art, utilitzant les eines més lògiques i accessibles: les seves pròpies percepcions, el seu coneixement del món natural i els valors del seu món social, moral i convencional.

Fase 3 Classificació

Els espectadors classificadors adopten la postura analítica i crítica de l'historiador de l'art. Volen identificar l'obra com a lloc, escola, estil, temps i procedència. Descodifiquen l'obra utilitzant la seva biblioteca de fets i xifres que estan disposats i amb ganes d'ampliar.

Fase 4 Interpretativa

Els espectadors interpretatius busquen una trobada personal amb una obra d'art. Explorant l'obra, deixant que el seu significat es desenvolupi lentament, aprecien les subtileses de la línia, la forma i el color. Ara les habilitats crítiques es posen al servei dels sentiments i les intuïcions, ja que aquests espectadors deixen emergir els significats subjacents de l'obra allò que aquesta simbolitza

Fase 5 Re-creativa

A partir de la seva pròpia història amb una obra en particular, i amb la visualització en general, aquests espectadors combinen la contemplació personal amb visions que engloben àmpliament les preocupacions universals

---

Correlació amb els nivells de la Taxonomia de Bloom

Recordar. Implica la capacitat i habilitat de fer ús de la memòria per reconèixer, recuperar i repetir informació, o reproduir definicions, fets, llistats, principis, etc., sense cap elaboració addicional d'aquesta informació. En la taxonomia de Bloom, es tracta del primer nivell (el més baix) entre els processos cognitius.

Comprendre. Implica la capacitat i habilitat de captar i de construir significats partint de fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. Tanmateix, implica també la capacitat i habilitat d'explicar aquests significats

Aplicar. Implica la capacitat i habilitat de fer ús d'allò après (fets, dades, normes, conceptes, idees, etc.) per afrontar situacions noves, executar plans, etc. Així, aplicar té a veure amb l'acomodació i la matisació del coneixement per a noves situacions contextuais, sovint, de caràcter pràctic

Analitzar. Implica la capacitat i habilitat de trencar un tot en les parts que el componen, de determinar com aquestes s'interrelacionen entre elles i amb el tot, i de traçar connexions entre fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. Així, aquest procés cognitiu possibilita explicar relacions i identificar els principis organitzatius implicats.

Avaluar. Implica la capacitat i habilitat d'elaborar i justificar judicis en relació amb fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. partint de criteris, valors i estàndards i a través de la comprovació i la reflexió crítica. Aquesta avaluació pot ser de caràcter qualitatiu, quantitatiu o mixta, i els criteris en què es basi poden ser tant intrínsecs com extrínsecs.

Crear. Implica la capacitat i habilitat de combinar o reorganitzar elements per crear un tot nou i original. Aquest procés cognitiu implica tant la creació de quelcom nou partint des de zero, com la creació d'un tot nou a partir d'elements (conceptes, idees, principis, símptomes, sistemes, mètodes, procediments, estratègies, etc.) prèviament existents, dotant-los ara d'un sentit diferent i original.

Proposta metodologia projecte Rèpliques

Assenyalar sobre el guió

Classificació de temes

A què s'assembla?

Com ens ressona?

Joc de rol: argumentar

Què hi tenim a dir nosaltres?

Proposta metodològica

A continuació us proposem sis dinàmiques per a crear debat després d'un visionat audiovisual. La primera dinàmica seria assenyalar sobre el guió, la segona la classificació de temes; en tercer lloc una dinàmica per treballar a què s'assembla i com ens ressona el que acabem de veure, la cinquena dinàmica seria un joc de rol i per últim la creació per part de l'alumnat d'un petit curtmetratge.

Les primeres cinc dinàmiques tenen una durada més breu, d'aproximadament mitja hora cadascuna, mentre que la sisena està pensada per ser desenvolupada al llarg de diferents sessions. Anem a veure les sis dinàmiques proposades.

1. Assenyalar sobre el guió

Començar un debat preguntant “i tu què opines?”, és demanar escalar l'Everest sense abans haver-se cordat mai unes botes de muntanya. És per aquest motiu, que us proposem reservar aquesta pregunta per més endavant, i començar per una dinàmica més senzilla i que involucri tot l'alumnat.

Comprendre un curtmetratge de 15 minuts d'una atacada pot ser difícil i dispers, per aquest motiu us proposem abordar el debat a partir d'una escena. En aquesta primera activitat us proposem revisar una escena (una de les més clau del curtmetratge) amb el guió cinematogràfic a davant - en repartirem una còpia a cada alumne -. Revisar un material audiovisual amb la seva traducció física (el guió) ajuda a fixar molt més l'atenció. Abans de tornar a visionar l'escena, fem una demanda a l'alumnat: subratllar la frase (tant si és diàleg com acotació) que creguin més rellevant d'aquesta escena. En acabat, la retallen.

Amb aquestes indicacions, la projecció pot començar. En acabat, deixem un temps per reflexionar i rellegir el guió per tal de retallar la frase que creuen més rellevant.

2. Classificació de temes

A continuació, demanem als alumnes que comparteixin amb la resta la seva tria i el motiu d'aquesta. Per fer-ho, proposem que **l'alumne que comparteixi la seva frase, expliqui el perquè i l'enganxi a la pissarra**. Al següent alumne, després de realitzar la seva explicació, li proposem enganxar la seva frase més lluny o més a prop de l'anterior amb relació a si tracten el mateix tema o diferent.

D'aquesta manera, **en acabar les intervencions de tots els alumnes a la pissarra hi haurà núvols de frases, on les frases properes comparteixen temàtica**.

Arribat a aquest punt, llegirem les frases pertanyents a un dels núvols i entre tots acordarem un títol per aquesta temàtica. Repetirem aquest exercici col·lectiu, de manera que així obtindrem una classificació de les diferents temàtiques del curtmetratge, però que haurà partit d'una mirada micro, en lloc d'una mirada macro.

Començar a reflexionar sobre el curtmetratge a partir d'una frase concreta, que a més és palpable, és fer més assequible el debat a tots els alumnes.

3. A què s'assembla?

Què en sabem dels temes que acaben d'aflorar? En quines altres obres audiovisuals trobem les temàtiques que han aflorat de la classificació anterior?

A vegades ens costa opinar sobre un curtmetratge perquè ens sentim sense informació per abordar certes temàtiques. És per aquest motiu, que abans de passar al proper punt, creiem important aprofundir en les temàtiques que apareixen al curtmetratge. D'aquesta manera, l'alumnat es podrà apropiat de la informació i així, posteriorment, podrà opinar-ne amb més seguretat.

En aquesta tercera dinàmica, doncs, proposem dividir la classe en parelles i assignar a parella una de les temàtiques de la pissarra. Un hem repartit les temàtiques entre les parelles farem una demanda: **buscar una altra obra audiovisual que tracti aquesta temàtica i buscar informació sobre la temàtica per explicar-la a la resta de la classe.**

L'objectiu d'aquest pas és connectar les temàtiques del curtmetratge amb el context cultural de l'alumnat, a través de vincular-lo amb referències audiovisuals del mateix alumnat i de l'exploració de la temàtica per generar coneixement compartit.

En aquest punt, creiem que la figura del docent és clau per guiar aquells alumnes que es trobin perduts en l'exploració de la temàtica. Alguns exemples d'audiovisual que tracten la identitat de gènere podrien ser pel·lícules com *Ladybird* de Greta Gerwig, *Retrato de una mujer en Llamas* i/o *Tomboy* de Céline Sciamma, o sèries com ara *Transparent*, *Sex Education*, *Girls* o *Fleabag* o bé *el monòleg Nanette de Hannah Gadsby*.

4. Com ens ressona?

Havent classificat les temàtiques del curtmetratge, i havent-les connectat amb el context cultural, hem realitzat una aproximació racional al curtmetratge. **L'objectiu de la següent activitat és aproximar-nos-hi des de la biografia pròpia.** Com ens ressona aquest curtmetratge?

Proposem posar-nos en cercle, i iniciar una petita dinàmica de reflexió grupal. L'objectiu d'aquesta activitat és compartir vivències i transferir l'acció de la ficció en situacions conegudes, però el que és molt important és evitar les preguntes personals concretes per tal d'evitar crear una exposició i focus en un alumne major del qual aquest desitgi.

Algunes preguntes que creiem que poden ajudar a guiar aquesta dinàmica són les següents:

5. Joc de rol

Preguntes proposades
per Miquel Missé:

Quines són les principals identitats que aquest curtmetratge vol visibilitzar?

Quines són les tensions, contradiccions o malestars que els personatges experimenten entorn aquestes identitats?

Què busca Victor/Mari trobant-se amb la Sara? De quina manera l'exploració de la seva identitat de gènere té relació amb la mirada d'aquesta noia?

Perquè s'enfada la Rahma amb en Victor/Mari? Es tracta d'un conflicte en relació al seu desig?

Quins imaginaris representa el discurs de Mari Ángeles? Quins malestars s'amaguen davant les seves reaccions?

Què està explorant el personatge principal Victor/Mari?

Quins debats es plantegen en la tensió entre identificar-se com a lesbiana masculina o noi trans? En quina relació aquestes identificacions estan marcades per la normativitat de gènere?

Ara que ja hem analitzat el curtmetratge des del seu vessant més temàtic, l'hem connectat amb sabers propis de l'alumnat i amb la seva biografia, us proposem una **dinàmica de joc de rol amb l'objectiu de treballar l'argumentació**.

D'aquesta manera, podrem observar si tots els coneixements anteriorment treballats s'han assimilats i si l'alumnat és capaç d'elaborar i justificar judicis amb relació a fets, dades, normes, conceptes, idees, etc. partint de criteris, valors i estàndards i a través de la comprovació i la reflexió crítica.

Una de les premisses més importants per realitzar aquest joc de rol, una línia vermella que no es creuarà mai, és que els drets de qualsevol col·lectiu no estan a debat. Per tant, tots els debats que proposem mai tenen com a objecte de debat si un col·lectiu té un dret o no.

Us proposem un joc de rol on la classe es transforma en la sala de **guionistes del curtmetratge**. I en aquesta sala de guionistes, **es planteja un dilema: reescriure una escena concreta del curtmetratge**. En aquesta dinàmica, els rols i les posicions són prefixats², de manera que es reparteixen els rols i posicions en petits equips.

---

2 Trobareu una proposta de posicions als annexos

Quin creieu que és el missatge del curtmetratge?

La situació de la/el protagonista m'ha recordat a...

El personatge amb el qual em sento més identificat és...

Seria possible que aquesta situació es donés en aquest institut?

Per facilitar els torns de paraula, proposem fer servir les cartes conversacionals de la Laura Farró.

A continuació dividim la classe en quatre: els productors i tres equips de guionistes. Cada un dels equips de guionistes haurà de defensar la posició assignada sobre què hauria de passar a l'escena i argumentar-ne els motius. I els productors seran els encarregats de decidir quina és la posició guanyadora, però per fer-ho hauran de justificar i argumentar la seva decisió.

És el moment de deixar temps de reflexió i preparació del debat; Els guionistes hauran de preparar i argumentar la seva opció i els productors acordar els ítems amb els quals es fixaran a l'hora de prendre la seva decisió.

Una vegada la classe estigui preparada per començar el debat acordarem un temps màxim per fer-lo. Podem començar amb una primera ronda on en 1 minut d'intervenció cada grup exposi la seva opinió. A continuació, el moderador, donarà pas a les rèpliques i contraarguments fins que el temps de debat acordat s'exhaureixi. Finalment, els productors hauran de valorar totes les argumentacions i prendre una decisió i explicar-la.

6. Què hi tenim a dir nosaltres?

I finalment, l'última dinàmica: i nosaltres, què hi tenim a dir? Si poguéssim crear un curtmetratge nosaltres sobre aquesta temàtica, què hi diríem?

L'objectiu d'aquesta última dinàmica és la de **crear un petit curtmetratge**, activitat que implica, segons la taxonomia de Bloom, la capacitat i habilitat de combinar o reorganitzar elements per crear un tot nou i original. Aquest procés cognitiu implica tant la creació de quelcom nou partint des de zero, com la creació d'un tot nou a partir d'elements (conceptes, idees, principis, símptomes, sistemes, mètodes, procediments, estratègies, etc.) prèviament existents, dotant-los ara d'un sentit diferent i original.

Començar una creació amb total llibertat, a vegades pot ser més difícil que si proposem uns límits i és per això que us recomanem delimitar-ho una mica, per exemple:

- Serà un curtmetratge d'entre 2 i 5'
- Es gravarà amb els dispositius propis de l'alumnat (mòbils)
- Es gravarà dins de l'institut

Per fer l'activitat, proposem dividir la classe en grups de 4 a 6 persones i treballar en les set fases que us descrivim en aquesta guia. →

1 QUÈ? QUI? COM? PER QUÈ?

A continuació, és el moment d'assentar les bases del curtmetratge. Per fer-ho, us proposem el sistema de les quatre preguntes: *Què? A qui? Com? I Per què?*³

La primera pregunta, **què?**, fa referència al missatge del curtmetratge, és a dir, *què volem dir*. No es tracta d'escriure la sinopsi, sinó de pensar amb tota la informació sobre la temàtica treballada i **escollir un missatge concret**. Com més concret sigui el missatge, més fàcil serà després inventar una història.

La segona pregunta, **a qui?**, fa referència **al públic d'aquest curtmetratge**. És important pensar *a qui va dirigit*, i com més concret sigui, més fàcil serà fer arribar el missatge. Per exemple, un públic podria ser *els alumnes de tercer d'ESO* o *el professorat de l'institut*. Definir el públic ens guiarà el to i els referents estètics del curtmetratge.

La tercera pregunta, **com?**, fa referència a l'estètica, **al format**. Per definir el format és molt important conèixer el nostre públic i imaginar per quina via veurà el curtmetratge. Farem un curtmetratge tipus documental? Farem una escena de ficció? Farem un videotutorial? Serà vertical? Horitzontal?

I per últim, el **per què**. Aquesta última pregunta respon a la justificació i a la importància d'aquest curtmetratge.

2 SINOPSI

Ara que hem definit les guies del curtmetratge, **hem de concretar la història que explicarem**. Com en un conte, ens anirà bé fer una **estructura narrativa** que tingui un plantejament, nus i desenllaç, que en llenguatge cinematogràfic s'anomenen **primer acte, segon acte i tercer acte**.

Una vegada tinguem la història clara, podem escriure un breu resum que anomenarem **sinopsi**. La sinopsi és un petit escrit en format prosa que explica la nostra història.

³ Als annexos trobareu una fitxa que us pot servir de guia.

3 ESCALETA

Una vegada tenim les preguntes que ens guien i una sinopsi escrita, haurà arribat el moment de convertir aquesta idea en imatges i fer-ne una escaleta, que és un esquelet del curtmetratge en escenes. Per fer-ho, primer **dividirem la història en escenes**. Una escena és una unitat narrativa que s'utilitza en el llenguatge cinematogràfic i que fa referència a un tros d'història que passa en un únic temps i espai.

Per exemple, si el nostre curtmetratge narra la història d'una noia que no troba l'aula on es fa classe, les escenes que formen aquest relat seran els diferents espais on passi la història:

ESCENA 1: passadís

ESCENA 2: aula 1

ESCENA 3: passadís

ESCENA 4: aula 2

Un cop identificades les escenes que tenim, escriurem una breu descripció o sinopsi del que passa en aquesta escena.

ESCENA 1: passadís

La noia es passeja pel passadís de l'institut fixant-se amb els cartells de les portes.

ESCENA 2: aula 1

La noia entra a una aula decidida, i quan obre la porta s'adona que no és allà on havia d'anar

ESCENA 3: passadís

La noia continua caminant pel passadís fins que finalment escolta una veu coneguda a l'altra banda de la porta.

ESCENA 4: aula 2

La noia entra a l'aula correcte finalment.

D'aquesta manera tan senzilla ja tindrem feta una escaleta i podem veure l'abast del curt: quantes escenes i localitzacions té.

4 STORYBOARD

Una vegada ja tenim la història dividida en escenes, hem de pensar com gravarem cada escena i per fer-ho **dibuixarem un storyboard**. Un storyboard és un guió il·lustrat, una representació il·lustrada d'una pel·lícula abans de la seva realització

El cinema no es grava tot seguit, sinó que és mitjançant la gravació de diferents imatges i d'unir-les en el muntatge que expliquem la història. A diferència del teatre, al cinema podem apropar-nos molt més als personatges, focalitzar amb detalls i veure diferents punts de vista de la història, aprofitem-ho!

Us proposem que quan penseu quines imatges explicaran cada escena penseu en diferents **valors de pla**. Però, què és un valor de pla? Molt senzill: és la relació que hi ha entre un personatge i la càmera. Podem gravar un personatge de cap a peus, de cintura amunt, només la cara o podem gravar un detall. Podeu veure i explicar aquests conceptes a través d'[aquest vídeo](#).

Un cop hàgiu treballat els tipus de plans a classe i cada grup hagi pensat els tipus de plans que necessiten per fer el seu curtmetratge, ja podran **dibuixar de manera esquemàtica** els plans que volen rodar per explicar cada escena⁴. Un cop ho hagin dibuixat, ja tindran fet el seu storyboard.

5 RODATGE

Arribats aquest punt, ja serà el moment de preparar el rodatge.

Primer de tot, caldrà tenir a mà tots els documents que hem treballat (escaleta, storyboard) perquè ens serviran de guia i ens ajudaran a no oblidar res quan gravem.

Després, haurem de pensar en **quin material necessitarem**. Per una banda, el material tècnic: amb quina càmera gravarem? Podem gravar amb una tauleta, un mòbil, una càmera de fotografies. Totes ens serveixen. D'altra banda, cal contemplar el material d'atrezzo i vestuari. Què necessitarem? Com van vestits els nostres personatges?

---

⁴ Trobareu una plantilla d'storyboard als annexos

Cal tenir en compte que si no disposem de micròfons, una bona idea és pensar una història que no requereixi molt diàleg, ja que treballant bé el llenguatge audiovisual podem explicar qualsevol idea només amb imatges! I si no, mireu el cinema mut! Per contra, si decidiu incloure diàlegs penseu a gravar-los en ambients silenciosos i sense allunyar-nos gaire dels personatges.

Altres consells a tenir present a l'hora de gravar serien els següents

- Rodar cinc segons més per davant i cinc segons més per darrere del que pensaríeu! Si no us costarà fer el muntatge.
- Gravar sempre en horitzontal (encara no existeix el cinema en vertical!)
- Gravar sempre dues preses mínim de cada pla.

I ara... a rodar!

6 EDICIÓ

Un cop els grups hagin gravat el curtmetratge, caldrà muntar-lo. És molt més simple del que podeu imaginar i existeixen molts programes gratuïts que us permetran fer una edició senzilla. (P.ex: VideoPad, Youtube editor, moviemaker, imovie, openshot)

6 PROJECCIÓ

I no oblidem l'últim pas. Si fem un curtmetratge és per compartir amb el món un punt de vista, així que **la projecció conjunta amb la classe resulta imprescindible**. Recomanem reflexionar sobre com ha estat el procés: problemes a l'hora de rodar, moments divertits, analitzar si el curt respon a les preguntes que havíem plantejat com a guia, etc.

Annex

1. El guió d'una escena
2. Proposta de joc de rol
3. Què qui com per què?
4. Storyboard

SEQ. 7 - EXT. MUNTANYA - VESPRE

La Mari/Víctor camina buscant a la Rahma. Segueix el recorregut d'un camí cap a unes runes. Asseguda en un racó hi ha la Rahma. La Mari/Víctor s'hi acosta. Seu a prop seu, no al costat.

Silenci.

La Mari/Víctor no deixa de mirar a Rahma. Rahma manté la mirada en un punt fix. Segueix el silenci entre ellxs un segon.

RAHMA

Per què m'has mentit?

La Mari/Víctor no contesta. La mira. Silenci.

RAHMA

O sigui, vols ser un noi ara?

MARI/VÍCTOR

(ràpid)

No

RAHMA

No?

I llavors per què et vesteixes com si ho fossis?

MARI/VÍCTOR

No soc una noia.

RAHMA

Què?

Mari/Víctor

No soc una noia.

RAHMA

Ah, no? I llavors què ets? Una puta ameba?

RAHMA

No ho entenc.

La Mari/Víctor no li contesta. S'aixeca i va cap a la Rahma. Es posa davant per davant. Li acaricia el genoll. La Rahma no la mira. La Mari/Víctor l'abraça per davant. S'hi estan una estona llarga. La Mari/Víctor l'abraça cada vegada més intensament. La Rahma comença a deixar d'abraçar-la fins que marxa.

Joc de rol

Som a la sala de guionistes.

Dividim la classe en quatre grups:
tres grups de guionistes
i un grup de productors.

La missió: decidir com es resol el
curtmetratge *Victor XX*, és a dir,
esciure'n l'última escena. Per fer-ho,
revisionem conjuntament l'última escena
del curtmetratge, on el protagonista es
rapa el cabell davant del mirall.

Cada grup de guionistes defensarà
un final diferent:

Grup 1

Es rapa el cabell.

Grup 2

El curtmetratge s'acaba amb una escena
entre el Victor i la noia de la cita, que el
reconeix com a noi en un espai públic i
sense amagar-se.

Grup 3

El curtmetratge s'acaba amb una escena
d'un dinar familiar, on la mare corregeix
a un altre familiar quan es refereixen a en
Victor com a Mari.

QUÈ?

El “què” fa referència al missatge del vídeo.

Explica en una frase el missatge del vídeo. Recorda, el missatge no és la temàtica! Et poso un exemple:

Temàtica: Violències masclistes
Missatge: Que et controlin el teu telèfon és violència.

El missatge del vídeo és:

PER QUÈ?

Explica en una frase el motiu que fa aquest vídeo especial. Per què has triat fer aquest i no un altre?

QUI?

El “qui” fa referència al públic al que va adreçat el vídeo.

A qui va dirigit el vídeo? Sempre tendim a dir “el nostre vídeo va dirigit a la societat”, però això és molt difícil d’aconseguir: la societat està formada per persones molt diferents que reaccionen a estímuls diferents. És diferent el llenguatge que utilitzarem si va destinat a professorat o a alumant de 1r ESO o de 2n BATX.

El públic principal del vídeo és:

COM?

El “com” fa referència a l’estètica i la forma del vídeo.

Ara que ja sabeu què voleu dir i a qui, toca pensar com ho direm. Quin tipus d’imatge gravarem? Serà curt o llarg? Quins son els nostres referents? Per començar, feu una recerca per Internet i apunteu vídeos que us inspirin. Podeu apuntar tants vídeos com volgueu! De cada vídeo assenyaieu què és el que us agrada.

El vídeo s’assemblarà a:

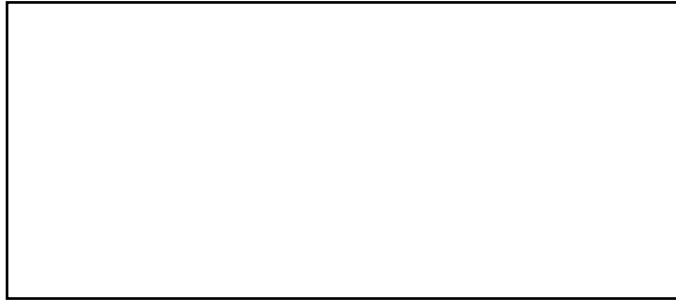

Storyboard

①

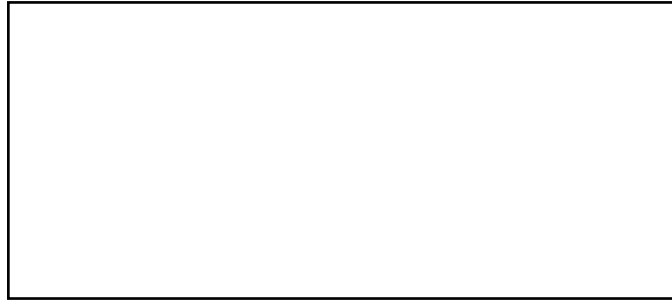

---

②

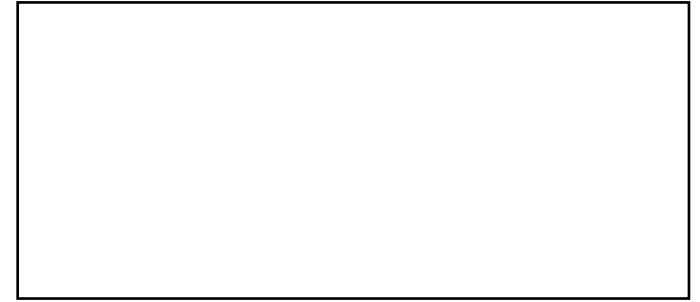

---

③

---

④

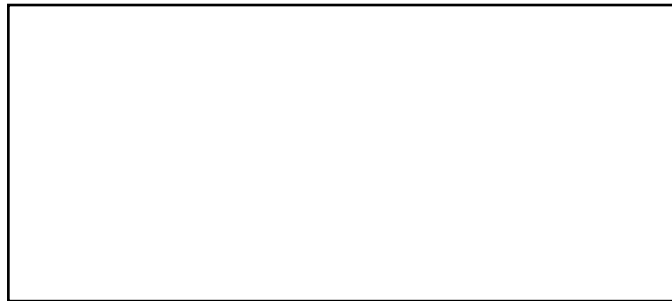

---

⑤

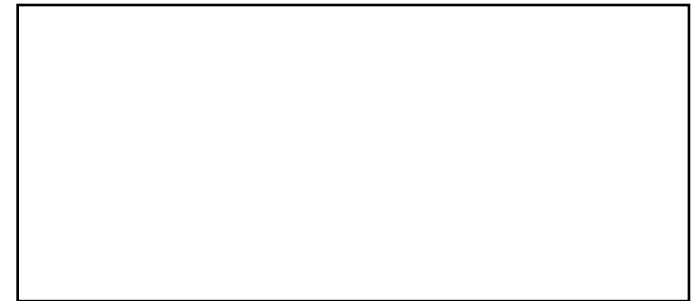

---

⑥

CRÈDITS

Edició

Nadir – Audiovisual i educació

Coordinació

Nadir – Audiovisual i educació

Exploració temàtica

Miquel Missé,
sociòleg expert en gènere i sexualitat

Fotografia de la portada

Frame extret del curtmetratge
Victor XX de Ian de la Rosa

Disseny gràfic

Berta Fontboté

Data de publicació

setembre 2023

Es permet difondre, distribuir i copiar o compartir públicament el contingut d'aquesta publicació, sempre que es reconegui l'autoria i que no es faci servir per a fins comercials. No es pot alterar, transformar ni generar una obra derivada a partir d'aquesta publicació sense els crèdits oportuns.

Aquesta publicació ha estat realitzada amb el Suport de l'Institut Català de les Empreses Culturals, dins el marc del projecte *Rèpliques. Cinema, debat i creació*.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de Nadir i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'Institut Català de les Empreses Culturals.

Barcelona, 2023

un projecte de

Nadir

amb el suport de

ic3C Institut Català de les
Empreses
Culturals

i la col·laboració de

InteRed